

UDK: 341(4-672EU)

Biblid 1451-3188, 14 (2015)

Год XIII, бр. 52-53, стр. 99–113

Изворни научни рад

др Владимир ЧОЛОВИЋ¹

ЛИТИСПЕНДЕНЦИЈА И ПОВЕЗАНИ ПОСТУПЦИ У ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

ABSTRACT

The Regulation EU No. 1215/2012 of the European Parliament and of the Council from 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters defines, among other things, the questions of lis pendens and related actions. This Regulation replaced the Regulation 44/2001, and one of the reasons for this replacement is the inadequate application of the rules of lis pendens in relation to the relationship between the choice of court settlement and parallel procedures. When we are talking about the regulation of lis pendens, in the interest of the proper trial and the conduct of the proceedings, it was necessary to reduce the possibility of conducting similar procedures and ensure that it does not make different decisions in the different Member States. There should be a clear and effective mechanism for resolving cases of parallel proceedings - lis pendens and related claims, i.e., proceedings, and to prevent problems arising from different national legislations, i.e., provisions in those jurisdictions, in relation determining the moment when it is considered that the proceedings commenced. The Regulation 1215/2012 defines lis pendens on general way and determines the following: where proceedings involving the same cause of action and between the same parties are brought in the courts of different Member States, any court other than the court first seised shall of its own motion stay its proceedings until such time as the jurisdiction of the court first seised is established. The foregoing does not prejudice the application of provisions regulating the exclusive jurisdiction as a result of an agreement of the parties, which means that every court of another Member State interrupts the proceeding until such time as the court which as a first has initiated proceedings on the basis of the agreement of the parties, not declared incompetent. Also, the Regulation 1215/2012 defines the situation where related actions are pending in

---

¹ Институт за упоредно право, Београд, е-маил: vcolovic@icl.org.rs, vlad966@hotmail.com

the courts of different Member States, any court other than the court first seised may stay its proceedings. Actions are deemed to be related where they are so closely connected that it is expedient to hear and determine them together to avoid the risk of irreconcilable judgments resulting from separate proceedings. The Regulation 1215/2012 applies from January, 10, 2015. The paper also paid attention to the regulation of this matter in Serbia i.e., in the Act on solving the conflict of laws with the rules of other countries and in the Draft of the Act on Private International Law. The Act on solving the conflict of laws with the rules of other countries define only *lis pendens*, and the Draft of Act on private International Law regulates *lis pendens* and related actions.

Key words: *lis pendens*, related actions, exclusive jurisdiction, prorogation agreement, Regulation 1215/2012, Regulation 44/2001.

1) СВРХА

Питања литиспенденције и повезаних поступака уређују се Уредбом бр. 1215/2012 Европског парламента и Савета од 12. децембра 2012. о надлежности, признању и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким стварима (даље: Уредба 1215/2012).² Уредба 1215/2012 примењује се у грађанским и трговачким стварима, без обзира на врсту суда. Уредба 1215/2012 не примењује се на лична стања, као и на правну и пословну способност физичких лица, стварна права која произлазе из брачног односа или односа који је сличан браку, а што се одређује према праву које се примењује на такав однос. Исто тако, овај акт се не примењује на стечај, ликвидацију, поступке принудног поравнања, затим на социјално осигурање, арбитражу, обавезе издржавања које произлазе из породичног односа, родитељског односа, брака или тазбинског сродства. Најзад, Уредба 1215/2012 не се примењује на тестамент и наслеђивање, као и на обавезе издржавања које је настало на основу смрти неког лица (чл. 2). Ствари у којима се Уредба 1215/2012 неће примењивати, веома је важно истаћи због поступака који се у вези њих могу водити. Посветићемо, прво, пажњу неким општим питањима везаним за литиспенденцију и повезане поступке, пре него што анализирамо одредбе Уредбе 1215/2012 у овој области. Но, пре тога, рећи ћемо да поступак производи одређене последице, које се оличавају у доношењу одлуке. У вези са тим, не може се у истој ствари водити два или више поступака, с обзиром да се у том случају могу донети различите одлуке, што би имало негативних последица, како на странке, тако и на

---

² Regulation EU No. 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters – *Official Journal of the European Communities*, L 351, 20/12/2012, pp. 1-32.

извршење тих одлука.³ Пре свега, морамо разликовати унутрашњу од међународне литиспенденције. Под унутрашњом литиспенденцијом подразумева се почетак тока парнице који се остварује достављањем тужбе туженом. Након тога, не може се покренути други поступак у истом предмету и између истих странака пред неким другим месно надлежним судом. Ако се поднесе таква тужба, она ће бити одбачена. Код међународне литиспенденције имамо покретање више поступака у истом предмету и између истих странака у више држава. Међутим, код међународне литиспенденције неће доћи до одбацивања тужбе, већ ће суд у другој држави, пред којим је такав поступак касније покренут, прекинути поступак док се не види како ће се завршити поступак у другој држави, у којој је прво покренут поступак.⁴ Друго питање које се овде поставља односи се на право по коме ће се проценити да ли је поступак пред страним судом покренут. Да ли ће то бити право одређено по *lex fori* или процесно право државе у којој се води други поступак.⁵ Углавном се прихвата право по *lex fori*. Осим тога, идентитет предмета спора утврђује се по домаћем праву. То значи да ће се по том праву одлучити да ли се ради о идентичном предмету и истим странкама или се ради о повезаним тужбама.⁶ И Уредба 1215/2012, као и Уредба 44/2001, дефинишу и регулишу повезане поступке. То чини и Нацрт Закона о међународном приватном праву Србије. Разлог избегавања паралелног вођења поступака који су блиски по својим елементима јесте могућност доношења контрадикторних одлука.⁷ Но, то је само основни разлог. Чињеница је да је највећи проблем утврђивање на који начин су поступци повезани.

Регулисање литиспенденције у Швајцарској

Посветићемо пажњу одредбама швајцарског законодавства у овој области. Швајцарски Савезни закон о међународном приватном праву⁸ уређује литиспенденцију на сличан начин као и већина законодавстава.

---

³ Владимир Чоловић, *Међународно приватно право*, Бањалука 2012, стр. 271.

⁴ Маја Станивуковић, Мирко Живковић, *Међународно приватно право*, општи део, Београд 2004, стр. 207.

⁵ *Ibid.*, стр. 209.

⁶ *Ibid.*, стр. 210.

⁷ *Ibid.*, стр. 212.

⁸ Савезни закон о међународном приватном праву Швајцарске, 1987, Мирко Живковић, *Међународно приватно право, националне кодификације*, прва књига, Београд 1996, стр. 550.

Наиме, ако је у иностранству у току парница између истих странака и са истим предметом спора, швајцарски суд ће обуставити поступак, ако се може предвидети да ће страни суд у одговарајућем року донети одлуку која може бити призната у Швајцарској. Да би се утврдило када је једна тужба подигнута у Швајцарској, одлучујући је датум прве радње неопходне за подизање тужбе. Чак је и позив на мирeње довољан. Швајцарски суд ће се огласити ненадлежним, чим буде поднесен захтев за признање стране судске одлуке у Швајцарској.⁹ На првом месту, у овом Закону се даје опште правило за регулисање листиспенденције. Међутим, овај закон помиње обуставу, а не прекид. То је и разумљиво, јер ће до обуставе поступка, пред швајцарским судом, доћи тек кад се предвиди да ће страни суд у року који ће проценити швајцарски суд донети одлуку која ће моћи да буде призната у Швајцарској. Практично, дејство литиспенденције ће се односити, само, на стране судске одлуке које имају везе са Швајцарском, односно, које ће се признати у тој земљи. Видећемо да нешто слично предвиђа и законодавац у Србији у акту који ће у будућности регулисати Међународно приватно право. Наравно, странке морају водити рачуна о покретању поступка пред судовима различитих држава, ако се тај поступак односи на исти предмет, као и на дејство те одлуке у другој држави. Моменат подношења захтева за признање стране судске одлуке је моменат када ће се швајцарски суд огласити ненадлежним. Видимо да у претходној одредби овај Закон говори о обустави, ако се може предвидети да ће страни суд донети одлуку која ће имати дејства у Швајцарској, док касније говори о проглашењу ненадлежности у моменту подношења захтева за признање стране одлуке. Сматрамо да, на овом месту, швајцарски законодавац није јасан. Једно је питање да ли се може нешто предвидети или не и које су чињенице на основу којих ће се то учинити, а друго питање је само подношење захтева за признање. Швајцарско законодавство у овој области смо поменули како би представили решења законодавства земље која није чланица ЕУ, а које се не разликују, ако говоримо о општем правилу, од решења у другим законодавствима, било да се ради о земљама чланицама или не.

2) МЕРЕ ЕУ

Пре Уредбе 1215/2012 ову материју уређивала је Уредба Савета ЕУ бр. 44/2001 од 22. децембра 2000. године о судској надлежности, признању и извршењу одлука у грађанским и трговачким стварима (која се неформално

⁹ Члан 9; Ibid., стр. 553.

назива и Брисел I, даље: Уредба 44/2001).¹⁰ Реформа Уредбе 44/2001 формално је почела априла 2009. године, када је Европска комисија објавила свој извештај и Зелену књигу којом се утврђују амандмани на дотадашња акта који су регулисали наведену материју. Након разговора са експертима из области права, стручњацима из Европског парламента и Комитета за правна питања, 14. децембра 2010, Европска комисија објавила је своје предлоге амандмана на Уредбу 44/2001. То је укључивало следеће: 1) укидање егзекватуре, односно, тзв. средњег поступка за признање и извршење судских одлука; 2) проширење правила о надлежности за спорове који укључују тужене који немају седиште или пребивалиште у држави чланици; 3) повећање ефикасности код избора судских споразума; 4) боља координација паралелних поступака; 5) разјашњења о увођењу привремених и заштитних мера у ЕУ.¹¹ У вези са тим, можемо поставити питање због чега је донета Уредба 1215/2012? Европска Комисија утврдила је четири главна недостатка Уредбе 44/2001, а међу њима је и питање везано за тему овог рада. Наиме, недостаци Уредбе 44/2001 су следећи: 1) стварање непотребних трошкова и кашњење у вези са поступцима признања и извршења судских одлука у другој држави чланици. Тиме се није могао остварити циљ слободног кретања пресуда; 2) незадовољавајући приступ правди, односно, судовима у споровима који укључују тужене ван ЕУ; 3) неадекватна примена правила *lis pendens* везано за однос између избора судских поравнања и паралелних поступака; и 4) лоша интеракција између арбитражних и судских спорова што је резултирало неуједначеном судском праксом везаном за пресуде Суда правде ЕУ.¹² Осим тога, Уредба 1215/2012 донесена је и због одређених разлика између правила чланица која регулишу надлежност и признање страних судских одлука, а што онемогућава нормално функционисање унутрашњег тржишта. Због тога је било неопходно дефинисати одредбе о јединственим правилима о сукобу надлежности у грађанским и трговачким стварима, као и о обезбеђењу брзог и једноставног признања и извршења страних судских одлука донесених у другим државама

---

¹⁰ Council Regulation (EC) No. 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters – *Official Journal of the European Communities*, L 012, 16/01/2001, pp. 1-23.

¹¹ Reform of the Brussels Regulation - Latest Developments and the “Arbitration Exception”, p. 2, <http://www.lw.com/thoughtLeadership/Reform-of-the-Brussels-Regulation> (приступ: 10. 5.2015).

¹² Lukasz Gorywoda, The New Design of the Brussels I Regulation: Choice of Court Agreements and Parallel Proceedings, стр. 1–2, http://www.cjel.net/online/19_3gorywoda/ (приступ: 09.05.2015).

чланицама (Преамбула 4). Кад је у питању регулисање литиспенденције, у интересу правилног суђења и вођења поступака, било је потребно смањити могућност вођења сличних поступака и обезбедити да се не доносе проитивречне одлуке у различитим државама чланицама. Треба да постоји јасан и ефикасан механизам решавања случајева литиспенденције и повезаних тужби, односно, поступака, као и за спречавање проблема који произлазе из различитих националних законодавстава, односно, одредаба у тим законодавствима а у вези одређивања момента када се сматра да је поступак започео. Уредба 1215/2012 одређује да тај моменат треба одредити аутономно (Преамбула 21). Међутим, у циљу побољшања ефикасности споразума о искључивој надлежности и избегавања злоупотреба процесних овлашћења, потребно је утврдити одступање од општег правила литиспенденције због задовољавајућег решавања конкретног случаја у коме може да дође до покретања упоредних поступака. То је случај, када суд споразумом о искључивој надлежности није одређен као надлежан, започне са поступком, а одређени суд накнадно започне поступак о истом предмету и између истих странака. Тада, суд који је први почео поступак треба да одреди застој поступка, чим је покренут поступак пред одређеним судом, све до момента док тај суд не изјави да на основу споразума о искључивој надлежности није надлежан. Наведено је дефинисано како би се обезбедило да, у таквом случају, одређени суд има првенство одлучивања о важности споразума и о томе у којој се мери споразум примењује на спор који се пред тим судом води. Одређени суд требало би да има могућност да води поступак без обзира да ли је суд који није одређен између странака одлучио да застане са поступком. Овај изузетак не би требало да покрива случајеве када су странке закључиле супротне споразуме о искључивој надлежности суда или када је пред судом одеђеним у споразуму о искључивој надлежности најпре покренут поступак. У тим случајевима би требало да се примењује опште правило о литиспенденцији дефинисано Уредбом 1215/2012 (Преамбула 22).

Регулисање материје литиспенденције и повезаних поступака у Уредби 44/2001

Уредба 44/2001 регулисала је литиспенденцију и повезане поступке на другачији начин од Уредбе 1215/2012. Поменућемо и разлоге за измену ових одредаба. Представићемо све одредбе Уредбе 44/2001 које се односе на ову материју. Пре свега, у Уредби 44/2001 даје се општа дефиниција литиспенденције. Наиме, ако се пред судовима различитих држава чланица поднесу тужбе које се односе на исти предмет спора и на исте странке, суд

коме је касније поднесена тужба, прекида поступак по службеној дужности, све до тренутка док се не утврди надлежност суда пред којим је претходно поднесена тужба. Чим се утврди надлежност суда коме је претходно поднесена тужба, суд коме је касније поднесена тужба проглашава се ненадлежним (члан 27). Уредба 44/2001 регулише и повезане поступке. Ако су поднесене тужбе које су повезане пред судовима различитих држава чланица, суд коме је тужба касније поднесена може прекинути поступак. Ако провостепени поступци теку истовремено, суд пред којим је касније поднесена тужба може да се прогласи ненадлежним, на захтев једне од странака, ако је суд пред којим је раније покренут поступак надлежан за такве тужбе те његово право дозвољава повезивање тужби. Уредба 44/2001 даје и дефиницију повезаних поступака, односно, захтева. Наиме, тужбе (захтеви) су повезани ако између њих постоји тако уска повезаност да је оправдано вођење заједничког поступка, као и доношење заједничке одлуке како би се избегло доношење противречних одлука у одвојеним поступцима (члан 28). Уколико постоји искључива надлежност више судова, тада сваки суд пред којим је покренут поступак, мора да се прогласи ненадлежним у корист суда пред којим је прво покренут поступак (члан 29). Такође, у овом одељку Уредбе 44/2001 одређује се када ће се сматрати да је покренут поступак пред судом. Прво, сматраће се да је покренут поступак у моменту када је поднесак којим се покреће поступак, или било који други еквивалентан поднесак, поднесен суду под претпоставком да тужилац није касније пропустио да предузме кораке у достављању тог поднеска туженом. Исто тако, сматраће се да је покренут поступак у моменту када се поднесак доставља органу, или лицу надлежном за пријем, односно, достављање таквих докумената, под претпоставком да тужилац није каснио и пропустио да изврши радње везане за достављање поднеска суду (члан 30).

3) САДРЖАЈ

Уредба 1215/2012 врло детаљно регулише материју литиспенденције и повезаних поступака. Ови институти се регулишу у односу на начин одређивања надлежности.

Литиспенденција

Уредба 1215/2012 дефинише да, ако су пред судовима различитих држава покренути поступци између истих странака и у вези истог предмета, сваки суд, осим оног који је први покренуо поступак, застаје са поступком

по службеној дужности све док се не утврди надлежност суда који је први покренуо поступак. Овим се не доводи у питање примена одредбе која регулише искључиву надлежност насталу споразумом странака (чл. 29, ст.1). Значи, сваки суд друге државе чланице прекида поступак до момента док се суд који је покренуо поступак, на основу споразума странака о надлежности, не прогласи ненадлежним на основу тог споразума (чл. 31). Ни ова одредба не може да доведе у питање одредбу која се односи на упуштање туженог у спор и надлежност по тој чињеници (чл. 26, ст.1). На захтев суда пред којим је покренут поступак, сваки суд пред којим је покренут поступак у истој ствари и између истих странака, мора обавестити суд који је послао захтев о датуму покретања тог поступка. Ако се утврди надлежност суда који је први покренуо поступак, сваки други суд ће се прогласити ненадлежним у тој ствари (чл. 29, ст. 2 и 3). Као што видимо, одредбе о литиспенденцији не везују прекид и наставак поступка са могућношћу признања стране судске одлуке у домаћој земљи.

Повезани поступци

Ако повезани поступци теку пред судовима различитих држава чланица, сваки суд, осим суда који је први покренуо поступак, може да застане са поступком. Ако наведени поступак тече пред судом који је први покренуо поступак и који је првостепени суд, сваки други суд може на захтев једне од странака одбити надлежност ако је суд који је први покренуо поступак надлежан у односном предмету спора, као и ако то право омогућава спајање поступака. По Уредби 1215/2012, поступци су повезани ако међу њима постоји толико блиска веза да постоји интерес да се одвијају заједно, као и да буде донесена једна судска одлука како би се избегло доношење различитих и противречних одлука (чл. 30). Шта је блиска веза, одлучиваће суд. Наравно, морамо имати у виду не само право земље суда који је први покренуо поступак и који предвиђа могућност спајања поступака, већ и права других судова који су одредили застој поступка.

Искључива надлежност више судова (споразум странака)

У случају да постоји искључива надлежност више судова тада ће се једино суд који је први започео поступак, огласити надлежним. Сви остали судови се морају огласити ненадлежним. Овде се ради о општем правилу, које искључиву надлежност одређује као надлежност у стварима од значаја за државу, када се одређује могућност да једино судови те државе суде у

тим стварима, уз испуњење одређених услова. Ако се ради о споразуму странака о искључивој надлежности, тада ће се једино суд који је одређен у споразуму огласити надлежним (чл. 31). Уредба 1215/2012 дефинише и када ће се сматрати да је суд покренуо поступак. Та чињеница се везује за тренутак, када је писмено којим се покреће поступак или било које друге писмено исте снаге предато суду, под условом да тужилац није после тога пропустио да предузме кораке које је требало да предузме како би се наведено писмено доставило туженом. Исто тако, сматраће се да је поступак покренут, када је наведено писмено примљено од стране лица одговорног за доставу, под условом да тужилац није после тога пропустио да предузме кораке које је требало да предузме ради подношења тог писмена суду. Суд или тело које је одговорно за доставу дужно је да забележи датум подношења писмена којим се покреће поступак, односно, писмена исте снаге, односно, датум пријема писмена које треба доставити суду (чл. 32).

Остали основи надлежности (пребивалиште, посебна надлежност)

Ако се надлежност одређује на основу пребивалишта лица у држави чланици, без обзира на држављанство тог лица (чл. 4, ст.1), као и ако се надлежност одређује на основу одредаба о посебној надлежности Уредбе 1215/2012 (чл. 7,8 и 9), а пред судом треће државе тече поступак у време када је пред судом државе чланице покренут поступак у истој ствари и између истих странака, тада суд државе чланице може да застане са поступком ако се очекује да суд треће државе донесе одлуку коју је могуће признати и, по потреби, извршити у тој држави чланици и ако суд државе чланице сматра да је застој поступка потребан због правилног суђења. Суд државе чланице може да настави поступак у свако време ако је пред судом треће државе наступио застој поступка, или је исти прекинут, и ако суд државе чланице сматра да поступак пред судом друге државе чланице највероватније неће да буде завршен у разумном року или је наставак поступка потребан због правилног суђења. Суд државе чланице обуставља поступак ако је поступак пред судом треће државе завршен и донесена је судска одлука коју је могуће признати и извршити у тој држави чланици. Суд државе чланице ће применити наведене одредбе на захтев једне од странака, као и ако је то предвиђено по националном праву, по службеној дужности (чл. 33). Исто тако, ако се надлежност одређује на основу чињеница који су наведени у вези са чланом 33, а пред судом треће државе тече поступак у време када је пред судом државе чланице покренут

поступак који је повезан са поступком пред судом треће државе, суд државе чланице ће одредити застој поступка, ако је сврсисходно да се заједно расправља и одлучује о повезаним предметима како би се избегла опасност од различитих и противречних судских одлука које би се донеле у различитим поступцима, затим, ако се очекује да ће суд треће државе донети судску одлуку коју је могуће признати и по потреби извршити у тој држави чланици и ако суд државе чланице сматра да је застој поступка потребан због правилног суђења. Суд државе чланице може да настави са поступком у сваком тренутку, ако сматра да више не постоји опасност од противречних судских одлука, затим, ако је пред судом треће државе дошло до застоја поступка или је исти обустављен, затим, ако суд државе чланице сматра да поступак пред судом треће државе највероватније неће бити завршен у разумном року и ако је наставак поступка потребан због правилног суђења. Исто као у члану 33, и ова одредба одређује да суд државе чланице може да обустави поступак ако је поступак пред судом треће државе завршен и донесена судска одлука коју је могуће признати и извршити у тој држави чланици. Наведено ће се применити од стране суда државе чланице, на захтев једне од странака и ако је то предвиђено по националном праву, по службеној дужности (чл. 34).

Нека питања везана за одредбе Уредбе 1215/2012

Представили смо одредбе и Уредбе 44/2001 и Уредбе 1215/2012 које се односе на литиспенденцију и повезане поступке, па ћемо посветити пажњу најбитнијим променама у овој области, као и о разлозима који су довели до тих промена. Оно што морамо рећи, јесте да, кад постоји било какав основ за одређивање надлежности суда државе чланице, такав основ се не може одбацити, па чак и ако се ради о искључивој надлежности треће државе. Рефлексно дејство ових одредби које се односе на искључиву надлежност, пророгацију надлежности и литиспенденцију могуће је обезбедити, али у ублаженом облику, како је то учинио и енглески суд у предмету *Ferrexpo*. Ради се о делимичном рефлексном дејству у ситуацијама када универзална примена наведених правила иде у корист треће државе, а према националном колизионом праву те исте државе има основа за заснивање надлежности. Одлука *Ferrexpo* донесена је у вези дуготрајног спора о својини над украјинском компанијом између енглеских компанија са једне, и швајцарских компанија са друге стране. Спор је прво почео у Украјини, а затим у Енглеској која је искористила прилику да примени и помири *common law* принципе, према којима је требало дати предност судовима у

Украјини и одредбе акта ЕУ према којима је имала обавезу заснивања надлежности на основу пребивалишта туженог, без обзира на првобитно започету парницу у Украјини. Наведена одлука је важна за проблем литиспенденције у коју су укључене треће земље, јер показује спремност енглеског суда да пружи рефлексивно дејство одредби акта ЕУ о литиспенденцији у корист трећих држава, уважавајући околности да се радило о питању правног субјективитета и уписа у страни јавни регистар. Ова модификована варијанта теорије о рефлексном дејству представља настојање да се онемогуће апсурдне ситуације универзалне примене правила акта ЕУ у корист треће државе, онда када према њеном Међународном приватном праву нема уопште основа за надлежност.¹³ Једну значајну измену у погледу узимања у обзир надлежности судова трећих држава дефинише Уредба 1215/2012, а то је могућност прекида поступка у корист раније покренутог поступка пред судом треће државе. Ово питање до сада није било регулисано Уредбом 44/2001, тако да се решење покушало пронаћи применом „рефлексног дејства” одредаба који регулишу двоструку литиспенденцију унутар ЕУ. Сада постоји изричита одредба која дозвољава судовима држава чланица да прекину поступак, ако се већ води поступак о истом захтеву између истих странака пред судом треће државе. Наведено се односи на поменуто одредбу члана 33. ст. 1. Уредбе 1215/2012.¹⁴ Друга измена мора се посматрати у комбинацији са одредбама о забрани литиспенденције, према којима други судови не могу засновати своју надлежност, осим ако се пророгирани (по споразуму странака) суд не огласи ненадлежним.¹⁵ У случају *Gasser* настао је сукоб између пророгационог споразума и правила о литиспенденцији, будући да је један од парничара покренуо поступак пред судом који није предвиђен као надлежан у самом споразуму. Опште правило о литиспенденцији се применило чиме се првобитна воља странака ставила у други план. Овакво решење се правдало чињеницом да литиспенденција носи са собом ризик паралелних процедура и непомирљивих пресуда, тако да суд ЕУ не може дозволити изузетак ако то нису одредила ова правила. Овде се применом правила литиспенденције искључује ризик непомирљивих пресуда, али се, с друге стране, омогућава

---

¹³ Ценана Радончић, Златан Мешкић, Уредба (ЕУ) бр. 1215/2012 Европског парламента и Савјета од 12. децембра 2012. године о надлежности и признању и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким предметима, *Нова правна ревија*, часопис за домаће, немачко и европско право, број 1/2013, стр. 48.

¹⁴ *Ibid.*, стр. 50.

¹⁵ *Ibid.*, стр. 50.

злонамерно понашање уговорних страна тако да се ствара опасност да суд који је први започео парницу утврди ништавост пророгационог споразума.¹⁶

4) ДАТУМ СТУПАЊА НА СНАГУ

Уредба 1215/2012 ступила је на снагу двадесетог дана од дана објављивања у Службеном листу ЕУ. Она се примењује од 10. јануара 2015. године, осим одредаба чланова 75. и 76. које се примењују од 10. јануара 2014. (чл. 81). Те одредбе се примењују на следеће: 1) пре свега, члан 75. регулисао је обавезу држава чланица да до 10. јануара 2014. године, достављају Комисији податке о судовима којима се подноси захтев за одбијање извршења, затим о судовима којима се подноси правни лек против одлуке о захтеву за одбијање извршења, судовима којима се подноси даљи правни лек и језицима који су прихватљиви за превод образаца; 2) друго, члан 76. односи се на сталну обавезу чланица да Комисији достављају обавештења о правилима о надлежности, правилима о обавештавању трећих, итд. На основу тога, Комисија саставља одговарајући попис на основу наведених обавештења чланица. Комисија ће до 11. јануара 2022. године подносити извештаје Европском парламенту, Савету, Европском привредном и социјалном одбору о примени Уредбе 1215/2012. Ти извештаји садрже оцену о могућој потреби за даљим проширењем правила о надлежности на тужене који немају домицил и у држави чланици, узимајући у обзир примену Уредбе 1215/2012 и могући развој ситуације на међународном нивоу. По потреби, извештајима се прилажу и предлози за измену Уредбе 1215/2012 (чл. 79).

5) ИЗВОРИ

Gorywoda, Lukasz, *The New Design of the Brussels I Regulation: Choice of Court Agreements and Parallel Proceedings*, http://www.cjel.net/online/19_3gorywoda/

Живковић, Мирко, *Међународно приватно право, националне кодификације*, прва књига, Београд 1996.

Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља (*Сл. лист СФРЈ*, бр. 43/82, 72/82, *Сл. лист СРЈ*, бр. 46/96).

Нацрт Закона о Међународном приватном праву, коначна верзија, сајт Министарства правде Републике Србије, <http://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php>

---

¹⁶ Ibid., стр. 50.

Радончић, Џенана, Мешкић, Златан, Уредба (ЕУ) бр. 1215/2012 Европског парламента и Савјета од 12. децембра 2012. године о надлежности и признању и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким предметима, *Нова правна ревија*, часопис за домаће, немачко и европско право, број 1/2013.

Reform of the Brussels Regulation — Latest Developments and the “Arbitration Exception”, <http://www.lw.com/thoughtLeadership/Reform-of-the-Brussels-Regulation>

Станивуковић, Маја, Живковић, Мирко, *Међународно приватно право*, општи део, Београд 2004.

Чоловић, Владимир, *Међународно приватно право*, Бањалука 2012.

Уредба бр. 1215/2012 Европског парламента и Савета од 12. децембра 2012. о надлежности, признању и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким стварима - Regulation EU No. 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters - *Official Journal*, L 351, 20/12/2012, pp. 1–32.

Уредба Савета ЕУ бр. 44/2001 од 22. децембра 2000. о судској надлежности, признању и извршењу одлука у грађанским и трговачким стварима - Council Regulation (EC) No. 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters – *Official Journal of the European Communities*, L 012, 16/01/2001, pp. 1–23.

6) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Кад је у питању Република Србија, посветићемо се и одредбама Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља (даље: ЗМПП),¹⁷ као и одредбама Нацрта Закона о међународном приватном праву (даље: Нацрт ЗМПП).¹⁸ ЗМПП регулише само литиспенденцију, док нацрт Закона о МПП регулише и повезане поступке. Одредба која се односи на повезане поступке у додиру је са Уредбом 1215/2012. По праву Републике Србије,

---

¹⁷ Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља (*Сл. лист СФРЈ бр. 43/82, 72/82, Сл. лист СРЈ бр. 46/96*).

¹⁸ Нацрт Закона о Међународном приватном праву, коначна верзија, сајт Министарства правде Републике Србије, <http://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php> (приступ: 03.05.2015).

односно по ЗМПП, суд домаће земље прекинуће поступак на захтев странке ако је у току спор пред страним судом у истој правној ствари и између истих странака (чл. 80), и то: 1. Ако је, прво, пред страним судом покренут поступак по односном спору. Време покретања поступка пред страним судом оцењиваће се по праву државе тог суда, а време покретања поступка пред домаћим судом оцењиваће се по домаћем праву; 2. Ако је у питању спор, за чије суђење не постоји искључива надлежност суда домаће земље. Значи, ако постоји један од случајева који доводи до заснивања искључиве надлежности нашег суда, тада неће доћи до литиспенденције. Искључива надлежност се, по томе, одређује по нашем праву; 3. Ако постоји узајамност. Узајамност се претпоставља док се супротно не докаже, односно, док се у случају сумње у постојање узајамности не поднесе захтев за обавештење о постојању ове процесне претпоставке. Ради се о општим правилима. Иначе, овде нас интересују материјална и фактичка узајамност. Фактичка узајамност говори о примени реципроцитета у пракси, док се материјална узајамност односи на признање и извршење страних одлука, односно, тиче се дејства стране одлуке у домаћој земљи.¹⁹ По одредбама ЗМПП најбитнији је елемент литиспенденције – идентитет предмета и странака у једном захтеву. Поставља се питање, да ли можемо рећи да и идентитет основа тог захтева представља битан елемент. У сваком случају, код постојања литиспенденције, домаћи суд ће прекинути поступак, о чему одлучује доношењем решења. Прекид домаћег поступка потрајаће до завршетка поступка пред страним судом. Уколико се у поступку пред страним судом донесе одлука која има дејства и у домаћој земљи, онда ће се у домаћој земљи обуставити поступак. Ако се у поступку пред страним судом не донесе одлука, односно, ако се дејства донесене одлуке у том поступку не могу признати у домаћој земљи, или је страни суд одбацио тужбу или је тужилац повукао тужбу, онда ће се поступак пред домаћим судом наставити. Литиспенденција је процесно питање, тако да се процењује по *lex fori*.²⁰ ЗМПП не регулише питање повезаних поступака. С друге стране, акт који ће у Србији убудуће регулисати и ову материју, Нацрт ЗМПП, за разлику од ЗМПП, регулише и литиспенденцију и повезане поступке. Одељак у коме се дефинише одредба који се односи на литиспенденцију назива се „Међународна литиспенденција“, док се одељак који се односи на одредбу која регулише повезане поступке назива „Прекид поступка код повезаних захтева“. Кад је у питању литиспенденција, Нацрт

¹⁹ Владимир Чоловић, *Међународно приватно право*, op.cit., стр. 271.

²⁰ Ibid., стр. 271-272.

ЗМПП одређује да ће домаћи суд прекинути поступак на захтев странке, ако је у току поступак пред страним судом у истој правној ствари и између истих странака. За то морају бити предвиђени следећи услови: 1) да је поступак пред страним судом раније покренут; 2) да не постоји искључива надлежност домаће државе, односно, Србије; и 3) да се може очекивати да ће страни суд донети одлуку која се може признати у домаћој држави. Тренутак покретања поступка одређује се по праву државе пред чијим је судом поступак покренут, а идентитет предмета спора и странака утврђиваће се по праву земље признања, односно, Србије. С друге стране, домаћи суд ће на захтев странке наставити прекинути поступак: 1) ако је страни суд одбацио тужбу; 2) ако је страни суд прекинуо поступак; 3) ако домаћи суд, суд у Србији, стекне уверење да страни суд, вероватно, неће да оконча поступак у разумном року; и 4) ако је признање стране одлуке одбијено у земљи признања, Србији. Током прекида поступка не теку рокови застарелости по меродавном праву. Ако је страна одлука призната у Србији, тада ће суд у Србији одбацити тужбу и укинути радње у поступку (чл. 34). Што се тиче повезаних поступака, суд у Србији може да прекине поступак ако је у току поступак пред страним судом у повезаној правној ствари. За наведено мора да буду испуњени следећи услови: 1) мора постојати потреба да се одлучи о повезаним захтевима на исти начин, како би се избегло доношење противречних одлука и у одвојеним поступцима; 2) поступак пред страним судом мора бити раније покренут; 3) не сме постојати искључива надлежност домаће државе; 4) може се очекивати да ће страни суд донети одлуку која је подобна за признање у Србији. Домаћи суд ће на захтев странке наставити прекинути поступак: а) ако сматра да више не постоји ризик од доношења противречних одлука; б) ако је страни суд одбацио тужбу; ц) ако је страни суд прекинуо поступак; д) ако је домаћи суд стекао уверење да страни суд, највероватније, неће окончати поступак у разумном року; и е) ако је признање стране одлуке добијено у Србији. Ако је страна одлука призната у Србији, тада ће суд у Србији одбацити тужбу и укинути радње у поступку (чл. 35). Кад је у питању регулисање литиспенденције у Нацрту ЗМПП, можемо рећи да је добро решење да ће домаћи суд наставити поступак, ако признање стране судске одлуке, која је донесена у поступку због којег је домаћи суд прекинуо поступак, буде одбијено у Србији. Тиме добија на смислу одредба о прекиду поступка, ако се може очекивати да ће односна страна судска одлука бити призната у Србији. Исто тако, сматрамо да је и институт повезаних поступака јасно регулисан. Но, морамо рећи да је законодавац требало детаљније да уреди питање одлучивања о елементима који два поступка чине повезаним.